

Εθνική νομοθεσία για απόβλητα

1

Ορισμός του αποβλήτου

Κάθε ουσία ή αντικείμενο, το οποίο ο κάτοχός του

- απορρίπτει
- προτίθεται να απορρίψει
- υποχρεούται να απορρίψει (άρθρο 3 περ. 1 ν. 4819/2021)

Αστικά απόβλητα: κυρίως αυτά που συλλέγονται από νοικοκυριά (άρθρο 3 περ. 2β ν. 4819/2021)

2

Σκοπός της νομοθεσίας

Η τήρηση της ιεράρχησης των αποβλήτων (άρθρο 4 ν. 4819/2021) στο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας, ήτοι:

- πρόληψη,
- προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση,
- ανακύκλωση,
- άλλου είδους ανάκτηση, όπως ανάκτηση ενέργειας,
- διάθεση (ταφή).

3

Τι είναι κυκλική οικονομία;

Οικονομικό μοντέλο που αποσκοπεί στη μείωση:

- της εξάντλησης των φυσικών πόρων
- της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος από τη διάθεση αποβλήτων

μέσω της ιεράρχησης των αποβλήτων.

4

Ποιος τηρεί την ιεράρχηση των αποβλήτων; (1)

(αλλιώς: τίνος η συμπεριφορά πρέπει να ρυθμίζεται, προκειμένου να επιτυγχάνεται η ιεράρχηση των αποβλήτων;)

Κατ' εξοχήν οι καταναλωτές - στα χέρια τους το προϊόν καθίσταται απόβλητο. Οι καταναλωτές αποφασίζουν:

- πότε θα παύσουν να το χρησιμοποιούν (τέλος κύκλος ζωής)
- εάν θα το επισκευάσουν (προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση)
- εάν θα το απορρίψουν σωστά (σε κάδο απορριμμάτων ή σε χώρο που δεν επιτρέπεται - στον κατάλληλο κάδο, κάνοντας διαλογή στην πηγή, ή σε λάθος κάδο κ.λπ.)

5

Ποιος τηρεί την ιεράρχηση των αποβλήτων; (2)

Σημαντικό ρόλο έχει η τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς έχει αρμοδιότητα για:

- τη διαλογή των αποβλήτων και την περαιτέρω επεξεργασία τους,
- τον καθορισμό (με κανονιστική πράξη) του κόστους που συνδέεται με τις παραπάνω ενέργειες
- τον καθορισμό του κανονιστικού πλαισίου (κανονισμός καθαριότητας) που διέπει τη συμπεριφορά των καταναλωτών.

6

Ποιος τηρεί την ιεράρχηση των αποβλήτων; (3)

Οι παραγωγοί των προϊόντων, οι οποίοι οφείλουν να παράγουν προϊόντα που διευκολύνουν την τήρηση της ιεραρχίας, δηλαδή προϊόντα που:

- αξιοποιούν ανακυκλώσιμα υλικά (άρα δεν εξαντλούν φυσικούς πόρους)
- είναι περισσότερο ανθεκτικά και επισκευάζονται εύκολα (άρα έχουν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής)
- αποσυναρμολογούνται εύκολα (άρα μπορεί να διαχωρισθούν τα υλικά τους που είναι ανακυκλώσιμα).

7

Ρόλος της νομοθεσίας για τα απόβλητα

Η νομοθεσία ρυθμίζει τη συμπεριφορά των παραπάνω παραγόντων

- ευθέως, με νομικές υποχρεώσεις και απαγορεύσεις
- εμμέσως, με οικονομικά κίνητρα και αντικίνητρα.

8

Διευρυμένη ευθύνη του παραγωγού

Στους παραγωγούς ανατίθεται η διαχείριση των αποβλήτων που προκύπτουν από τα προϊόντα που έχουν οι ίδιοι παραγάγει μετά το τέλος του κύκλου ζωής τους, όταν δηλαδή τα προϊόντα καθίστανται απόβλητα.

Ως «παραγωγοί» νοούνται φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία κατ' επάγγελμα παράγουν, αναπτύσσουν, παρασκευάζουν, μεταποιούν, επεξεργάζονται, πωλούν ή εισάγουν προϊόντα (άρθρο 8 ν. 4819/2021).

9

Θεμελίωση διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού

Η διευρυμένη ευθύνη του παραγωγού θεμελιώνεται στην ανάγκη να παρασχεθεί κίνητρο στους παραγωγούς να παράγουν προϊόντα, τα οποία έχουν μεγαλύτερο χρόνο ζωής, είναι ευκολότερα επισκευάσιμα και κατασκευάζονται από υλικό που μπορεί να ανακυκλωθεί: όσο ακολουθούν πρακτικές που τηρούν την ιεράρχηση των αποβλήτων, τόσο μειώνεται το κόστος διαχείρισης των αποβλήτων που προκύπτουν από τα προϊόντα τους.

Η θεμελίωση αυτή είναι προβληματική (η σχέση κόστους/ οφέλους είναι εντελώς αόριστη).

10

Συστήματα εναλλακτικής διαχείρισης

Οι παραγωγοί υποχρεούνται να λειτουργούν Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΕΔ) ή να συμμετέχουν σε Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΣΕΔ) - άρθρο 11 ν. 4819/2021.

Τα ΣΕΔ λειτουργούν κατόπιν άδειας που χορηγεί ο Εθνικός Οργανισμός Ανακύκλωσης (ΕΟΑΝ). Με τις εγκριτικές αποφάσεις ορίζονται τα βασικά στοιχεία λειτουργίας του ΣΕΔ όπως το αντικείμενο, η γεωγραφική εμβέλεια, οι στόχοι του, οι μέθοδοι εναλλακτικής διαχείρισης, το ύψος των εισφορών κ.λπ. (άρθρο 13 ν. 4819/2021). Η άδεια επανεξετάζεται σε τακτικά χρονικά διαστήματα και διαπιστώνεται, κατά την εξέταση, και η συμμόρφωση ή μη με τους όρους της αρχικής εγκριτικής απόφασης.

Τα ΣΣΕΔ συστήνονται από υπόχρεους παραγωγούς (άρθρο 12 ν. 4819/2021).

11

Σύμβαση παραγωγού με ΣΣΕΔ

Η σύμβαση του παραγωγού με ΣΣΕΔ οδηγεί στην απαλλαγή του από κάθε άλλη υποχρέωση για διαχείριση των αποβλήτων των προϊόντων του (άρθρο 11 παρ. 4 περ. β ν. 4819/2021).

Βασική υποχρέωση του παραγωγού είναι η καταβολή της εισφοράς, η οποία καθορίζεται με την εγκριτική απόφαση του ΣΣΕΔ, με το οποίο συμβάλλεται. Σε παραγωγούς που δεν συμβάλλονται με ΣΣΕΔ ή δεν καταβάλλουν τις εισφορές που οφείλουν επιβάλλεται διοικητικό πρόστιμο (άρθρο 69 ν. 4819/2021).

12

Υποχρεώσεις καταναλωτών

Απαγορεύονται η εγκατάλειψη, η απόρριψη ή η ανεξέλεγκτη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς και η δημιουργία απορριμμάτων (άρθρο 66 ν. 4819/2021 που παραπέμπει στο άρθρο 28 ν. 1650/1986) - εξειδικεύονται από τους Δήμους με την άσκηση της κανονιστικής τους αρμοδιότητας.

Οι υποχρεώσεις και οι κυρώσεις για την παράβασή τους καταγράφονται στους κανονισμούς καθαριότητας - που περιλαμβάνουν τουλάχιστον τις αναφερόμενες στο Παρ. ΙΧ του Μέρους Β΄ του ν. 4819/2021, αλλά μπορούν να αυστηροποιήσουν αυτές ή να προσθέσουν κι άλλες.

Τα οικονομικά κίνητρα/ αντικίνητρα (με την εφαρμογή του συστήματος «πληρώνω όσο πετάω») ορίζονται στην κανονιστική πράξη για τα τέλη καθαριότητας.

13

Ρόλος Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Ασκείται σε δύο επίπεδα:

Δήμοι που έχουν αρμοδιότητα για αποκομιδή απορριμμάτων και καθαριότητα κοινόχρηστων χώρων (άρθρο 75 παρ. Ι υποπαρ. β περ. 4 ΚΔΚ)

Φορείς Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ) που έχουν αρμοδιότητα για την περαιτέρω επεξεργασία στερεών αστικών αποβλήτων (άρθρο 227 ν. 4555/2018)

14

Εργαλεία Δήμων

Για την υλοποίηση των πολιτικών και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των Δήμων καταρτίζονται:

- Τοπικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
- Κανονισμός Καθαριότητας
- Απόφαση τελών καθαριότητας

15

Υποχρεώσεις Δήμων

- Σύνταξη Τοπικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (άρθρο 84 ν. 4819/2021) → προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση δράσεων που σχετίζονται με την καθαριότητα και την ανακύκλωση
- Χωριστή συλλογή τουλάχιστον για χαρτί, μέταλλο, πλαστικό και γυαλί και (από 1.1.2024) για κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα (άρθρο 25 παρ. 1 ν. 4819/2021)
- Επίτευξη στόχων ιεράρχησης αποβλήτων (άρθρο 25 παρ. 2 ν. 4819/2021)
- Χωριστή συλλογή επικίνδυνων κλασμάτων αποβλήτων που παράγονται από νοικοκυριά, χρωμάτων/ βερνικιών, φαρμάκων (άρθρο 46)
- Δυνατότητα χωριστής συλλογής αποβλήτων σε κοινόχρηστους χώρους (άρθρο 86 ν. 4819/2021) και σχολικές μονάδες (άρθρο 27 ν. 4819/2021)
- Δημιουργία Κέντρων Δημιουργικής Επαναχρησιμοποίησης Υλικών (άρθρο 18 ν. 4819/2021)/ Πράσινων Σημείων (άρθρο 19 ν. 4819/2021), όπου οι κάτοικοι μπορούν να μεταφέρουν αστικά απόβλητα προς επαναχρησιμοποίηση/ ανακύκλωση χωρίς κόστος.

16

Πληρώνω όσο πετάω - έννοια και λειτουργία

Άρθρο 37 ν. 4819/2021: Ως σύστημα «πληρώνω όσο πετάω» νοείται το σύστημα με το οποίο οι παραγωγοί αποβλήτων χρεώνονται με βάση την πραγματική ποσότητα των παραγόμενων από αυτούς αποβλήτων.

Υπολογισμός βάσει όγκου ή βάρους.

Η χρέωση μπορεί να γίνεται χωριστά ανά είδος αποβλήτων.

Τρόπος για τον υπολογισμό: η χρήση ειδικής σακούλας/ κάδου (που χορηγείται από τον Δήμο) με προκαθορισμένο όγκο, η ζύγιση κατά τη φόρτωση του απορριμματοφόρου - η αποκομιδή σε προκαθορισμένη ώρα.

17

Πληρώνω όσο πετάω - κίνητρα/ αντικίνητρα

Προφανές κίνητρο: η ελάττωση της παραγωγής αποβλήτων.

Πολύ σημαντικό κίνητρο για διαλογή στην πηγή η πολύ φθηνότερη τιμολόγηση ανακυκλώσιμων υλικών.

18

Πληρώνω όσο πετάω - υποχρεωτική εφαρμογή

Άρθρο 37 παρ. 2-5 ν. 4819/2021

- Δήμοι άνω των 100.000 κατοίκων: καθολική εφαρμογή από 1.1.2023
- Δήμοι άνω των 20.000 κατοίκων: καθολική εφαρμογή από 1.1.2028
- Δήμοι άνω των 20.000 κατοίκων που διαθέτουν μονάδα επεξεργασίας βιοαποβλήτων: εφαρμογή από 1.1.2023 για βιολογικά απόβλητα που παράγονται από φορείς μαζικής εστίασης
- Δήμοι άνω των 10.000 κατοίκων: εφαρμογή από 1.1.2023 για ξενοδοχεία, βιομηχανικές εγκαταστάσεις

19

Οικονομικά κίνητρα/ αντικίνητρα προς Δήμους

Σκοπός: η εφαρμογή της ιεράρχησης των αποβλήτων

(ανακύκλωση - ανάκτηση ενέργειας - ταφή)

Κρίσιμο στοιχείο: η διαλογή στην πηγή (διαφορετικά αυξάνεται πολύ το κόστος διαλογής)

- Τέλος ταφής (άρθρο 38 ν. 4819/2021): € 20/tn αυξάνεται ανά 5 ευρώ ετησίως, € 45/tn το 2026, € 55/tn το 2027
- Απορρίπτονται από την ανακύκλωση (άρα οδηγούνται στην ταφή) απορρίμματα σύμμεικτα κατά 40% (από 1.1.2025 κατά 20%)
- Κανονισμός τελών ΦΟΔΣΑ: μεταξύ άλλων, μειώνονται τα τέλη με βάση την προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση/ ανακύκλωση και τη διαλογή στην πηγή των βιολογικών αστικών αποβλήτων (άρθρο 39 παρ. 2, 3 ν. 4819/2021).

20

Φορείς Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ)

Οι ΦΟΔΣΑ είναι μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα που συστήνουν οι Δήμοι και λειτουργούν με τη μορφή είτε ν.π.δ.δ. - συνδέσμου Δήμων, είτε ανώνυμης εταιρείας (άρθρο 225 ν. 4555/2018)

Έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα, μεταξύ άλλων (άρθρο 227 ν. 4555/2018), για

- την κατασκευή και λειτουργία εγκαταστάσεων επεξεργασίας αστικών στερεών αποβλήτων
- τη λειτουργία χώρων υγειονομικής ταφής αποβλήτων
- τη μηχανική βιολογική επεξεργασία σύμμεικτων αστικών αποβλήτων.

Με βάση **Κανονισμό Τιμολόγησης**, τιμολογούν τις υπηρεσίες που παρέχουν προς τους Δήμους με βάση το πραγματικό κόστος τους (συνυπολογιζομένων και τυχόν εσόδων από την εμπορία υλικών) - άρθρο 39 ν. 4819/2021, άρθρο 237 ν. 4555/2018.

21

Ρυθμιστική αρχή για αστικά απόβλητα

Νόμος 5037/2023

- η ΡΑΕ μετονομάζεται σε ΡΑΑΕΥ - Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων (άρθρο 6)
- διευρύνονται οι αρμοδιότητες της Αρχής, ώστε να καλύπτει διαδικασίες, ποιότητα και τιμολόγηση υπηρεσιών διαχείρισης αστικών αποβλήτων (άρθρα 5, 7) και να ασκεί τη σχετική εποπτεία (άρθρο 11)
- προτείνει την αναδιοργάνωση των ΦΟΔΣΑ (άρθρο 12)
- επιβάλλει κυρώσεις στους ΦΟΔΣΑ για παραβάσεις της νομοθεσίας (άρθρο 18)

22

Εποπτικές αρμοδιότητες ΡΑΑΕΥ

Πιο σημαντικές αρμοδιότητες (άρθρο 11 ν. 5037/2023):

- ελέγχει την εφαρμογή μεθόδου κοστολόγησης/ τιμολόγησης, καταβολή τέλους ταφής
- συγκριτική αξιολόγηση ως προς το κόστος
- παρακολουθεί εφαρμογή του συστήματος «πληρώνω όσο πετάω»
- εισηγείται κριτήρια ποιότητας, ελέγχει την τήρησή τους
- ελέγχει την επίτευξη των στόχων ως προς την ιεράρχηση των αποβλήτων.